

EXITUS

DE ACELAȘI AUTOR

- Tragicul: O fenomenologie a limitei și depășirii*, Univers, București, 1975
- Încercare în politropia omului și a culturii*, Cartea Românească, București, 1981
- Jurnalul de la Păltiniș*, Cartea Românească, București, 1983
- Epistolar* (editor), Cartea Românească, București, 1988
- Cearta cu filozofia*, Humanitas, București, 1992
- Apel către lichele*, Humanitas, București, 1992
- Despre limită*, Humanitas, București, 1994
- Itinerariile unei vieți: E.M. Cioran*, Humanitas, București, 1995
- Declarație de iubire*, Humanitas, București, 2001
- Ușa interzisă*, Humanitas, București, 2002
- Chipuri ale răului în lumea de astăzi* (dialog cu Mario Vargas Llosa), Humanitas, București, 2006
- Scrisori către fiul meu*, Humanitas, București, 2008
- Întâlnire cu un necunoscut*, Humanitas, București, 2010
- Întâlnire în jurul unei palme Zen* (coautor Gabriel Cercel), Humanitas, București, 2011
- Estul naivităților noastre: 27 de interviuri (1990–2011)*, Humanitas, București, 2012
- Măștile lui M. I.* (dialog cu Mircea Ivănescu), Humanitas, București, 2012
- 18 cuvinte-cheie ale lui Martin Heidegger*, Humanitas, București, 2012
- Dragul meu turnător*, Humanitas, București, 2013
- 3 eseuri: Despre minciună, Despre ură, Despre seducție*, Humanitas, București, 2013
- Fie-vă milă de noi! și alte texte civile*, Humanitas, București, 2014
- O idee care ne sucește mințile* (coautori Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievici), Humanitas, București, 2014
- Dialoguri de duminică: O introducere în categoriile vieții* (dialoguri cu Andrei Pleșu), Humanitas, București, 2015
- Nebunia de a gândi cu mintea ta*, Humanitas, București, 2016
- România: O iubire din care se poate muri*, Humanitas, București, 2017
- Continentele insomniei*, Humanitas, București, 2017
- Așteptând o altă omenire*, Humanitas, București, 2018
- Caiet de ricoșat gânduri*, Humanitas, București, 2019
- Ludice: Exerciții de umor criptic*, Humanitas, București, 2019
- Poveștea insulei Humanitas*, Humanitas, București, 2020
- Isus al meu*, Humanitas, București, 2020
- Despre destin: Un dialog (teoretic și confesiv) despre cea mai dificilă temă a muritorilor* (dialog cu Andrei Pleșu), Humanitas, București, 2020
- Impudoare: Despre „eu“ va fi vorba*, Humanitas, București, 2021
- Ce gândește Dumnezeu*, Humanitas, București, 2022

GABRIEL LIICEANU

EXITUS

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

S-ar putea ca, atunci când pierdem ființele cele mai apropiate, ele să ne ia într-o măsură cu ele. Tocmai pentru că o parte din tine migrează odată cu cei care au plecat, moartea e descărcată în bună parte de dificultatea ei. Poate că noi murim cu ochii ațintiți către ei. Și poate că, în felul acesta, trăim moartea într-o formă mai blândă.

Scurt cuvânt înainte

Când m-am hotărât să public această carte despre „patru feluri de a muri“ cu titlul *Exitus*, punând laolaltă patru texte risipite în volume diferite, mi-am zis că oricine ar deschide-o ar aștepta o explicație: oare ce rost are să vorbești despre moarte, despre cel mai inacceptabil lucru din lume, tabuizat de însăși spaima pe care o stârnește în noi? Despre acel eveniment al vieții care ne pândește din prima clipă a intrării noastre în lume? Așadar, de ce să vrei să pui laolaltă patru destine complet diferite în virtutea unui eveniment pe care, deși ne unește pe toți ca *muritori*, fiecare îl trăiește ca *al lui și numai al lui*?

Oricum, aceste pagini pe tema morții n-au fost scrise, așa cum făcea stoicul antic, pentru a ne

împăca cu moartea și a o înfrunta senini, ci pentru a înțelege, în deplină gratuitate dacă se poate, că, de vreme ce trăim sub dictatul sfârșitului nostru, el este cu adevărat cel mai important eveniment al vieții. Și că avem datoria, măcar la răstimpuri, de a-l privi în față. Orice muritor conștient de finitudinea lui poate înțelege, oricât de scandalos ar suna acest lucru, că moartea este viață. Oare nu pe bună dreptate a spus acel filozof german că *suntem întru-a-nu-mai-fi*? Și aici nu e vorba numai de faptul că viața se precipită către sfârșitul ei, că se adună și se împlinește în *exitus* devenind biografie, ci că ea se organizează continuu, chit că știm sau nu, dinspre momentul de pe urmă al viitorului nostru. Pentru că suntem ființe finite *conștiente de finitudinea lor*, moartea este pintenul înfipt în carnea vieții și propulsie a ei. Fără ea, nimeni nu s-ar lua la întrecere cu timpul. Zeii sunt un popor de leneși.

Vorbind despre felul în care au murit patru oameni deosebiți, nu am făcut decât să le punctez viața, evocând secvența finală a biografiei lor. Sunt texte strict descriptive, din care orice urmă de retorică este absentă. Altfel spus, n-am vrut să sugerez nici o clipă că moartea celor patru ar

fi fost în vreun fel *exemplară*. Nici o moarte nu poate fi dată de exemplu atâta vreme cât nu există modele eligibile ale morții, multiplicabile la nesfârșit. Așadar, atâta vreme cât moartea nu ți-o alegi.

Fiecare dintre cei patru al căror sfârșit îl povestește această carte *și-a făcut destinul* modelându-și viața potrivit alegerilor proprii. Dar, spuneam, nu și-a ales și moartea ca moment final al ei. Căci, dacă destinul ți-l faci, felul în care vei muri nu poate fi integrat în destin. E scandalos, poate, că în privința supremului moment de cezură a vieții – și deci în privința celui mai important – nu mai putem decide nimic. În fața lui, libertatea noastră încetează cu desăvârșire. Cu excepția celor care se sinucid, sau a celor care cred în pre-destinare, nimeni nu își alege moartea, chiar dacă fiecare are moartea *lui* și *numai a lui*.

Când am propus editurii să publice grupat aceste patru feluri de a muri – două dintre ele teribile (cea a lui Cioran și cea a Monicăi Lovinescu) –, am fost întrebat dacă sunt conștient că o carte cu titlul *Exitus* nu va putea fi niciodată oferită în dar. Nimeni nu vrea să privească în oglinda

sfârșitului. Toți, instinctiv, alegem miopia existențială: să nu privim mai departe decât este cât de cât previzibil! Dar este oare demnă o viață trăită doar la nivelul fiecărei zile, desprinsă din șirul acelor 22.000 de zile (nu mai mult de 60 de ani plini), atât cât poate spera un om din vremea noastră că își poate ține viața în mâini?

Cuprins

Scurt cuvânt înainte

7

Sfârșitul lui Noica

11

Absența lui Horia Bernea

25

Moartea lui Cioran

39

Monica Lovinescu în căutarea mamei

53